

„De” a „nem”-re Táncteríték

Krámer Györggyel
Mikita Gábor beszélget

Még meg sem kapta a diplomáját Krámer György, de már alapító tagja volt a Győri Balettnek. Veszprémben több mint egy évtizede máig is működő táncfesztivált hozott létre. Miskolcon pedig ettől az évtől – ötévi előkészítő munka után – a vezetésével hivatalosan is tánctagozata van a színháznak.

Azt gondolom, hogy szent hely a színház! Mindnyájunknak annak a felelősségnek a súlyával kell színpadra menni, illetve készülődni estéről estére, darabról darabra, hogy az utolsó közösségi élmények egyike van a kezünkben. Az előző két nagy színházi otthonomban, ahol kilenc-kilenc évet töltöttem, ilyen szent, misztikus dologként éltük meg a színházat. Rengeteg hasonlóság volt Markó Iván Győri Balettje és a Vándorfi László vezette veszprémi színház között: egyikük életében sem ment babra a játék, s rendkívüli munkabírás szükségeltetett a velük való munkához. Mindketten közösségteremtők: irgalmatlanul zárt volt mindkét csapat, és érdekes élmény volt, amikor e falak közül kikerültél, mert rögtön elkezdtlél fájni. A lényeges különbség, hogy Vándorfi sosem tekintette magát prófétának vagy megváltónak, míg az Iván mindig.

Most a tánctagozat vezetőjeként neked is prófétának kellene lenned Miskolcon...

Én csak azt tudom mondani, amit eddig. És azt az igazságot nehezebb elfogadni, hogy „gyerekek, anyagilag ugyan semmire nem jutunk, de ha fölmegyünk a színpadra, az a pillanat a miénk.” Most a világban az értéktelenség és a hazugság ül tort. Az a rendszer, amiben annak idején mi éltünk, velejéig hazug volt, de ha elfogadtad, hogy nem vagy szabad, nem utazhatsz, nem járulhatsz négyévenként úgy az urnákhoz, hogy valóban választhatsz, akkor egy bizonyos szűkített szférán belül igenis értékelvű életet lehetett élni. Becsülete volt a kultúrának, a műveltségnek, a munkának, az emberi teljesítménynek, erőfeszítésnek. Ma a hazugságnak, a gyorsan nagyot kaszálásnak, az önhitt magabiztosságnak van becsülete... Ki tud ma itt próféta lenni? Igazi?! Lehet, hogy elavultam, de senki kedvéért nem tudok letenni bizonyos megrögzött szokásaimról. Ugyanakkor a „menjünk fejfel a falnak”-viselkedést sem vállalom ma már. Megszelídültem, de nem bánom.

Bizonyára, mert most nemcsak a te fejed törne, hanem a táncosaidé is. Miért lett fontos ismét a közösség?

Csavarognék ugyanúgy, mint korábban? Nem. Mondhatnám akár a fellengzős „interjúszöveget”, hogy az ember meg akar állapodni, saját műhely kell, ahol nyomot hagysz. Ezek igazak is volnának. De valójában az élet hozta így. Mikor felmondtam Győrben, egy hónap múlva a Körúton találkoztam a színész Gálffy Lacival, és ő figyelmeztetett: „de hát tartozni kell valahová...” Akkor ezt hülyeségnek tartottam, hiszen eufóriában voltam: két hónapja nem mondta meg senki, mikor kell kelnem... Akkor ment ki az iszonyatos 15 éves „gőz”, a Balettintézet meg Győr. Most már tudom, miről beszélt: mindenképpen elengedhetetlennek tartom, hogy az ember tartozzon valahová.

Mitől változott a szemléleted?

Rendkívül fontossá vált számomra, hogy milyen közegben élek. Fura, korábban ez nem érdekelt: világpolgár voltam, gyökérte-

len. Naná, hogy ott érzem magam jól, ahová az élet vet, legyen az Kaposvár vagy Athén. Sokat csavarogtam. Aztán az élettörténetemben jött egy fordulat: nem akármilyen sztori, hogy 1970-ben elindulok Miskolcra, a Kilián lakótelepről, harminc évig be nem teszem a lábam ebbe a városba, aztán 2001-ben Hegyi Árpád Jutocsa hívására visszakeveredek ide, mert kiesett egy rendezője, és közben elkezdünk beszélni arról, hogy a következő lépés a színházban a tánctagozat. Majd jön egy új igazgató, Halasi Imre, aki azt mondja, hogy igen, kell, és veled. És 2003-ban hazajövök, megtalálom a sajobábonyi óvodát, ahová jártam. Megtalálom a Benedek utca 15-öt tévesztés nélkül, a legrövidebb úton. És a Vasgyárat... Hazajöttél, gyerek, tudsz-e valamit mondani? Tudsz-e valamit mondani annak a közegnek, ahonnan származol? Elkezdett fontossá válni, milyen városban élünk. Bajban vagyok, mert azt gondolom, hogy hozzá tudnánk szólni ahhoz, hogy egy jobb város legyen itt. És nincs fórum. Ezért forszírozom, hogy álljunk szóba a közönséggel. Azért szervezünk közönségtalálkozót, filmklubot. Fontos, hogy a színházunk ne ott kezdődjön, amikor az előadásunk kezdődik, és ne ott végződjék, amikor a néző kivette a ruhatárból a kabátját. Többnek kell lennie. Ezért is megyünk el a megyében körbe a táncdarabjainkkal. Elképesztő hálát kaptunk most a tokajiaktól – tudtam, hogy az emberek meg fognak rendülni attól, hogy elment hozzájuk valaki. Mert az emberekhez nem szokás manapság elmenni vendégségbe úgy igazán, hogy kíváncsiak is vagyunk rájuk... Nehezen megy, mert nagyon sok munka és partnerek kellene hozzá. Plusz munka és plusz gyönyörűség.

Volt, aki megkérdőjelezte, hogy kell-e egyáltalán önálló tánctagozat, jöjjenek inkább vendégeskedni a pesti együttesek.

Ez afféle tipikus kisvárosi attitűd. Szeretem a vidéki városokat a családiasságuk, élhetőbb közegük miatt, de elviselhetetlen bennük a kisebbségi érzése meg az irigység, a „szomszéd kertje mindig zöldőbb”-hozzaállás. Ezen az alapon semmi se kell, mondhatnám, hogy nem kell bicikliút, mert a 180 ezer miskolciból csak kétezer jár biciklivel. Egy dolog vagy indokolja magát vagy nem. Nem sértődöm meg a kritikától, ha valaki azt mondja, hogy elszúrtam a *Petruskát*, és azt olyan mélységben elemzi, amilyenben az előadás készült. De a kategorikus nemre csak azt tudom mondani, hogy de...

A tagozat létrejöttével hogyan változhat a táncosok összetétele?

Ma a táncari státuszban lévők elsődleges feladata, hogy az ún. alkalmazott műfajban kiszolgálják a repertoárt a *Dzsungel könyvétől* a *Csárdáskirálynőig*. Ezen belül a felszabaduló időben partizán módon működtettünk műhelyt, s hoztunk létre kortárs táncprodukciókat a *Fekete zajtól* a *Gála Bálán*, *Vasgyári Capricción* keresztül a *Cipolláig*, *Petruska laborig*. Ha meglesz a megfelelő anyagi keret a szükséges létszámú gárda kialakításához, akkor az azt jelenti, hogy működik majd a hagyományos

értelemben vett tánckar a zenés darabokhoz, ami alkalmoszerűen kapcsolható lesz egy kisebb számú függetlenített táncszínházi csapathoz, amelynek tagjai főállásban a kortárs táncprodukciókban táncolnak, s persze ha kell, akkor ők is bekapcsolhatók a repertoárdarabokba. Ehhez a kétkörös felálláshoz kell 40 millió.

Amiből ötmilliót adott meg az önkormányzat...

Tudod, sokan röhögnek ki, hogy komolytalan ember vagyok, elindulok egy úton, elmondom a terveimet. Szakmai hitelemet

latba vetve azt mondom, hogy amit itt csinálni kellene, meg szabad, az egy évi negyvenmillió történet, és amikor megkapom az ötmillió forintot, nem azt kérdelem, hogy merre van itt a kijárat... Valószínűleg a „magabiztos” vette volna a sátorfáját, és nem is lenne becstelen. Talán nem gyávaságból és nem konformizusból maradtam. De így is előrelépést, rangot jelent a hivatalos elismerés. A módosító okiratba bekerült a tánctagozat, tehát ha mi valamikor elmennénk innen, akkor is köteles lesz ezzel a műfajjal foglalkozni a mindenkor színházvezetés. Most már izgat, hogy ez a lehetetlen helyzet hogyan fordítható

jóra. Másrészt mondd, mi van helyette? Nem nekem – a táncosaimnak és a közönségnek. Nem gondolom, hogy kimennek az utcára tüntetni, ha holnapról nincs Miskolcon kortárs tánc. De ha ezt feladjuk, a lehetősége sincs meg, hogy beleszeressenek az emberek valamibe, amibe bele kéne szeretniük. A korrektség kedvéért azért azt hozzá kell a történethez tenni, hogy ezt az ötmilliót kicsit felszorozza az a tény, hogy rendelkezésünkre áll a teljes infrastruktúra, ami az úgynevezett független táncszínházaknak nem adatik meg.

Ez az ötmillió mire elég?

Kurzusokat indítunk a táncosainknak: elsőként Gyöngyösi Tamás tanított kontakttáncot, a klasszikus balett műfajából Pongor Ildikó jön. Az összeg egy része pedig a táncosokhoz kerül, hiszen 58 ezer forintot visznek haza ezért a munkáért, aminek csak a csúcsát látja a közönség. Megfelelő javadalmasi rendszert kell kiépíteni, hiszen az egyik vezető táncosunk például anyagi okok miatt hagyott el minket az imént. Azt mondja az egyik gyerek: „Mester, én nem akarok úgy járni, mint maga: Harangozó-díjas, s közben micsoda ronda Suzukival jár.” Mondtam neki: „Akkor menj, mert ebből a munkából nem lesz Subaru.” Nekünk fiatalon ezzel nem kellett megküzdenünk. Felvette az ember a fizetését Győrben – akkor még helyes kis papírzacskóban adták –, öt méterre ott ült a kis asztalkánál a büféasszony, kiöntötte a zacskót, a papírpénz odament hozzá, az apró maradt. Ki törődött azzal, hogy „kockaladása” legyen? Boldogok voltunk, hogy húsvétkor körbelocsoltuk Győr környékét egy ide-oda ingó Wartburggal. De most mit mondasz? Mondhatom-e azt, hogy „meglesz a BMW-d, öcsém, csak még tizenkét órát húzz le”? Talán ez a baj, hogy nem tudom becsapni őket. Divat a kereskedelmi-pozitívista gondolkodás, hogy csak akarnod kell, s akkor tényleg meglesz. Ez nekem nem megy...

A táncosok még kevesen vannak. Viszont három állandó koreográfus dolgozik a színházban, sőt, akár egy produkció keretein belül is...

Ez a helyzet adott volt. Amikor ide érkeztem, itt dolgozott már rég Majoros István is, Kozma Attila is. Azonnal egyértelművé vált számomra, hogy tudunk együttműködni. Majoros, akit a színházban mindenki csak Tanár Úrnak szólít, s nem véletlenül, fontos figurája a miskolci táncéletnek, színházi életnek. Munkássága kitörölhetetlenül beépült a miskolci társulat szellemiségébe, neki nem kell bent lennie színházban ahhoz, hogy jelen legyen. Eredeti felfogású koreográfiáival életben tartott egy műfajt itt, említsük csak a *Bahcsiszériji szökőkút* vagy a *Carmen* című balettjeit, vagy a tizekét éven keresztül repertoáron tartott *Diótörőt*. Vagy a rendezéseit. Most nem sorolom, mindenki emlékszik rá. Ő a felmenő ági rokonunk, az ember a rokonát nem rúgja hátba. Szakmailag ő az előzmény, amit folytatni lehet, amire építeni lehet valami újat, megtagadni tilos. Kozma pedig a folytatás. Ha jól csináljuk.

Mindhárman más stílust képviseltek. Mi lehet a működésükben az a sajátosan miskolci, ami hozzátehet valamit a hazai táncos élethez?

Elsősorban a színház az, ami összeköt bennünket. Alapvetően egyikünk sem gondolkodik absztrakt táncban, mindig a színházi kifejezőeszközök, formák ötvözésével igyekszünk darabot készíteni. A különbség köztünk a használt mozgásanyagban, a megkövetelt előadói stílusban, a témaválasztásban rejlik. Mindhárman különböző színházi társulatokban éltük, éljük az életünket, és így élnek Miskolcon a táncosaink is. Folyamatos kölcsönhatásban a színházzal, az élő muzsikával, s ez rányomja a bélyegét az életünkre, hat ránk, alakít bennünket. Amit mi jó esetben hozzátehetünk a magyar táncpalettához, az a sajátosan miskolci, amire rákérdezel, az ebből a helyzetből fakad. A társulati lét arra inspirál bennünket, arra kényszerít, hogy szólítsuk meg előadásainkkal azt a közeget, amiben létezzünk, beszéljünk azon a nyelven, amit megért, válasszunk olyan témát, ami érdeklő és megérinti a lelkét, ne pedig egy elefántcsonttoronyból mutogassuk meg a tutit a pórnépnek arisztokratikusan. Ehhez ki kell dolgoznunk egy előadói stílust, fejlesztenünk és tágítanunk kell táncosaink kifejezőképességét, színpadi eszköztárát. Ez a folyamat elkezdődött öt évvel ezelőtt, a tagozatalapítással ennek a munkának fel kell erősödnie.

Számodra most milyen a „vágott” színház?

Láttam Min Tanakát, 3–4 évvel ezelőtt, egy 40 perces estet. Semmi „trendi” nem volt benne, semmi olyan, ami ma megy a táncszínházi színpadokon. Láttam ezt az öregembert 40 percen keresztül, aki nem akart engem se megváltani, se meggyőzni, „csak” beszélt a táncával. Ez a tánc nem volt lendületes, nem volt harsány, nem a technikáról szólt. Ez a test nem volt fiatal, szép test, hiszen egy összeszáradt öreg japánról van szó. Nem voltak világítási effektusok, nem volt forgószínpad, designelem. Egy őszintén mozdulatot, egy leleplezhető manírt nem fedezett fel. Költészet és dráma volt benne: egy öregember költészete és drámája. Nem tudom elmondani, miről szólt, de bennem él a mai napig ez a negyven perc. Nagyon szeretnék egyszer öt olyan percet csinálni...